

[Mikä siinä kiinnostaa?](#)

21.07.2008 - 16:58

Eräitä löytöjä ja eräitä vastauksia

Seuraavassa on erittäin pitkä blogimerkintä. Katsoin että näin [Finnconin](#) alla tämä on oikea aika tällaiselle postaukselle. Kirjoitelma koostuu kahdesta erillisestä osasta, joista ensimmäisessä valotan kirjaston poistomyynnistä tekemieni muutamien löytöjen kautta polkua, joka on johtanut minut tieteiskirjallisuuden harrastajaksi, ja toisessa osassa yritän pohdiskella sitä, mistä kaikesta tieteisgenreä kohtaan tuntemani kiinnostus koostuu – aloittaen genren historiasta. Sen jälkeen tulevat mietteet eivät ole mitenkään merkityksellisessä järjestyksessä, paitsi aivan viimeisin, tieteisgenren eli scifin ihmisyyden kuvausta koskeva merkintä.

Tämä ei ole mainospuhe eikä puolustuspuhe scifin puolesta. ;) Koska elän ja hengitän scifiä niin voimakkaasti, ajattelin että ehkä olisi aika yrittää selittää minkä vuoksi näin on – mistä kaikesta asiassa omasta näkökulmastani katsottuna on kyse.

Näistä mietteistä varmasti puuttuu paljon asioita jotka joidenkin genren harrastajien mielestä ovat "niitä olennaisia juttuja" ja siksi pitäisi myös mainita, mutta ovat syystä tai toisesta jääneet pois. Uskoakseni blogimerkinnän faktatiedot kuitenkin pitävät paikkansa. Oletan (ja toivon!) että tarkkasilmäiset lukijat kommentoivat, jos eksyn metsähallituksen puolelle. ;) Tässä merkinnässä liikun poikkeuksellisesti myös tv- ja elokuvagenren puolella, koska niillä on ollut erittäin suuri merkitys scifigenren kehittymiseen kokonaistasolla tarkasteltuna.

(Huom.: En käsittele tässä yhteydessä sarjakuvaa, koska en tiedä asiasta tarpeeksi.)

Pahoittelen ajoittaisia lausehirviöitä, eli mahdollisesti liian monimutkaisia lauseita. ;)

Osa 1: Eräitä löytöjä

Varkauden kirjasto yllätti minut jälleen kerran kirjojen poistomyyntihyllyllään: erään kirjastovisiitin ohessa nappasin hyllystä mukaan yhdeksän (!) lapsuudesta tuttua scifi-klassikkoa. Tällä kertaa poistomyynnissä olevien kirjojen määrä ihmetytti sen verran, että tulin kysyneeksi mistä moinen. Vastaus kuului jotakuinkin näin: ei ole tarpeeksi hyllytilaa.

No, enhän minä asiaa sinänsä itke, sainhan monen monta hienoa kirjaa, mutta jossakin korvien välissä hiukan korventaa se, että nyt kun kirjat eivät enää ole kirjaston hyllyissä, löytääköhän niitä enää kukaan nuoremman sukupolven lukija? Toivottavasti.

Niin. Kirjaston hyllystä lähtivät mukaan seuraavat kirjat: **George Johansson:** Avaruuden arvoitukset 1,2 ja 3 (*Hyvästi maapallo, Uusi kotiplaneetta, Tuntematon planeetta*), **Patrick Moore:** *Avaruusvakooja*, **Thorstein Thomsen:** *Planeetta Aam*, **Raymond F. Jones:** *Kuuasema vaarassa*, **John Christopher:** *Tripodien aika 1*, **Monica Hughes:** *Tietokoneen vangit, Unien sieppaaja*, **William Sleator:** *Aika-avain ja Sokkeloportaitko*. Aikaisemmin saman kirjaston poistomyynnistä olen onnistunut nappaamaan **Kiril Bylytshevin** *Alissa avaruudessa* sekä John Christopherin *Tripodien aika 3*. Myös Sleatorin Avaruuspelejä on ostettu jostakin kirjaston poistomyynnistä, liekkö peräisin jo Järvenpään ajoilta.

Olin onnesta mykkänä saalista katsellessani – muistan kaikki nämä kirjat lapsuuden kirjastoreissuilta. Kaikki olen myös lukenut, silloin joskus, mutta enää en muista niistä juuri mitään.

Kirjojen kansikuvat herättelevät kaikuja mielen pohjilla, muistoja seikkailun täyteisistä hetkistä erilaisissa maailmoissa. Christopherin Tripodien aika ja Bylytshevin Alissa avaruudessa ovat ainoita näistä tarinoista joihin olen palannut lapsuuden jälkeen.

Kaikki tässä mainitut kirjat ovat ns. perinteistä scifiä. Tällä viitataan lähinnä siihen, että kuten kirjojen nimistäkin voi päätellä, tarinoiden pääteemoiksi nousevat joko erilaiset avaruudelliset ympäristöt ja sitä kautta ihmisen ja teknologian suhde, tai sitten jonkinlainen maan päällinen ympäristö, esimerkiksi ydinsodan jälkeinen maailma, kuten Monica Hughesin em. kirjoissa, joissa tosin myös nostetaan esille ihmisen ja teknologian välinen suhde.

Nämä kirjat edustavat käsittääkseni sellaista scifiä, jollaiseksi suurin osa "suuresta yleisöstä", etenkin ne jotka eivät sen enempää scifistä ja lajityypin kehityksestä tiedä (ja keitä se ei kiinnosta), lajityypin yleensä mieltävät – eli niitä iänikuisia avaruusaluksia, avaruusasemia, tai sitten jotakin maan päällistä "teknologiajuttua". Itseäni tällaiset scifi-jutut eivät enää juurikaan kiinnosta, tosin tästä huolimatta aion lukea nämä kirjat jossakin vaiheessa uudelleen. Enemmän kiinnostaa lähinnä se kuinka lajityyppi on kehittynyt, ja sitten joskus kun palaan näiden kirjojen tarinoihin, saa siitä taas vertailupohjaa uudempiin tarinoihin rinnastettuna (mm. Philip Reeve).

Em. kirjat tosiaankin edustavat pientä otosta lapsuuteni kirjaston scifi-hyllyn sisällöstä, näillä ja monilla tämän kaltaisilla teoksilla (*sekä monilla monilla muilla*) minä "kyllästin mieleni" lapsena, ja vielä vähän vanhempanakin, mikä on osaltaan johtanut nykyiselle tielle – suunnattomaan kiinnostukseen scifin ja fantasian maailmaan, niin kirjojen kuin television ja elokuvienkin osalta. Nykyään jos samaan kirjaston hyllyyn katsoisi, sieltä varmasti löytyisi jopa kotimaisten kirjailijoiden kirjoittamaa tieteiskirjallisuutta. Niitä en muista lapsuudestani, joten ainakin jotakin positiiivista kehitystä on tapahtunut! Kotimaisista viime vuosina esillä olleista lasten ja nuorten nykytieteiskirjailijoista tulevat mieleen **Sari Peltoniemi** teoksellaan *Kummat*, ja **Anu Holopainen** teoksellaan *Molemmiin jaloin* (Finlandia-junior ehdokas syksyllä 2006). Liekkö Mila Teräskin kirjoittanut scifiä, vai menevätkö jotkut hänen kirjoistaan enemmän spefin piikkiin?

Ulkomaisista nykykuortenkirjailijoista viime vuosien nimi on ollut **Philip Reeve** teossarjallaan "Nälkäisten kaupunkien kronikat": *Kävelevät koneet*, *Kadotettu manner*, *Tuhon aikakirja* ja *Pimenevä maa* (Karisto). Reeve on erinomainen kirjoittaja, ja etenkin *Kävelevät koneet* on todella hätkähdyttävä kirja. Tarina on synkkä ja "kova", ja Reeven luoma maailma on raadollinen paikka, eräänlainen näkemys dystopiasta. Anu Holopaisen *Molemmiin jaloin* –teoksen kohdalla on aikalailla sama juttu: tarina on jossakin mielessä aika rankka ja ahdistava, eikä ehkä sovi kaikkein herkkämielisimmille ja nuorimmille lukijoille.

Mitä lasten ja nuorten tieteiskirjallisuuteen yleensä ottaen tulee, genre on käsittääkseni nykyään Suomessa heikoissa kantimissa, ainakin fantasiakirjallisuuteen suhteutettuna. Tällä tarkoitan sitä, että ulkomailla on ilmestynyt paljon lasten ja nuorten tieteiskirjallisuutta viime vuosien ja vuosikymmenten aikana, mutta valitettavasti näitä teoksia ei ole juurikaan suomennettu. K.A.Applegaten Remnants –sarja eräiden harvojen joukossa. Suomalaista aikuisille, varmasti myös nuorille, mutta enemmän kuitenkin aikuisille suunnattua tieteiskirjallisuutta löytyy käsittääkseni eniten novellikokoelmista ja alan kahdesta lehdestä: **Portti** ja **Tähtivaeltaja**. Lehdissä julkaistaan paljon novelleja, ja myös kirjoituskilpailuja järjestetään säännöllisesti, käsittääkseni joka vuosi. Viime vuosien kuuma nimi on tietysti **Johanna Sinisalo**, joka voitti Finlandia-palkinnon teoksellaan *Ennen päivänlaskua ei voi*. Muista nimistä voisi mainita **Pasi Ilmari Jääskeläisen**, erityisesti novellikokoelman *Missä junat kääntyvät*. Missä junat kääntyvät –teoksesta ilmestyi keväällä käsittääkseni täysin uudistettu laitos nimeltään *Taivaalta pudonnut eläintarha*. Jääskeläisen todella kiinnostava teos *Lumikko ja yhdeksän muuta* edustaa ehkäpä enemmän

maagista realismia kuin tieteiskirjallisuutta, jos nyt pidetään kiinni oikein perinteisestä jaosta tieteiskirjallisuuden ja muun kirjallisuuden lajityyppien välillä. **Anne Leinosen** novellikokoelmassa *Valkoisia lankoja* on myös erinomaisia tieteisnovelleja, muiden lajityyppien edustajien ohella.

Osa 2: Mikä siinä kiehtoo?

Liittyen keväällä tekemääni [scifi-gallupiin](#) mietin omalta osaltani pitkään kysymystä "mikä kumma scifissä kiehtoo?" Mm. isäni on irvailut, ja irvailee vieläkin (tosin ihan hyvällä huumorilla, ihan vain pitääkseni joskus tukevasti ilmassa leijuvat jalkani maassa) "niistä satujutuista joita sie luet". No – en nyt kuitenkaan ihan sitä mieltä ole, että tässä on kysymys satujutuista. Ja jos ihan pilkun päällä seisotaan, sadut ovat satuja, ja scifi on scifiä – terveisiä vaan isälle. :D

Vastaus "mikä siinä kiehtoo" - kysymykseen on pitkä ja monisyinen, koska asia ei todellakaan ole yksiselitteinen, ja sen vuoksi haluan selittää mietteitäni tarkemmin.

* Muutos: muutos, jolla tässä viitataan lähinnä genren kehitykseen, kiinnostaa kovasti

Genren lähtökohdat ja ns. juuret ovat syvällä mm. Jules Vernen ja H.G. Wellsin tuotannossa, ja jopa Mary Shelley'n tuotannossa (Frankenstein). 1900-luvun alussa [pulp-lehdet](#) veivät lajityypin kehitystä omalta osaltaan eteenpäin, ja lienee kohtalaisen turvallista sanoa että 1930-luvulla, [Astounding Science Fiction Magazine](#) -lehden perustamisen jälkeen genre alkoi hahmottua nykyiselleen. Television ja televisiointitekniikan sekä elokuvatekniikan kehittymisen myötä genre alkoi (käsittääkseni) eriytyä voimakkaasti omaksi lajityypikseen, ja tv:n saralla historiaa teki vuonna 1966 Tähtilaiva Enterprisesin uljas miehistö kapteeni James T. Kirkin johdolla. Star Trek The Original Series on sarja, josta on eittämättä muodostunut lajityypin monumentti, samoin sarjan luojasta, miehestä nimeltä [Gene Roddenberry](#) (1921-1991). Monien ihmisten mielikuvat (ja ennakkoluulot) scifistä rakentuvat monesti juuri tälle pohjalle – eli siihen, että scifi on vielä nykyäänkin pelkkää samanlaista avaruusjuttua ja "huttua", kuin mitä se joskus 1900-luvun alkupuolella ja puolivälissä oli: tv-kameran edessä siiman varassa roikkuvia ufoja ja muita "mahtavia" erikoistehosteita. Tämä ei enää pidä paikkaansa (muistaako joku tv-sarjan nimeltä X-files? Siinä mm. yksi hyvä esimerkki asiasta), genressä on tapahtunut paljon muutoksia niin elokuvan, tv:n kuin kirjallisuudenkin osalta – niin sanottu psykologinen elementti, joka on itse asiassa ollut genressä mukana alusta alkaen (mm. Frankenstein), on noussut olennaiseen rooliin viime vuosikymmenten aikana, mm. ihmisyyden kuvauksen kautta.

Kun genren lähtökohdat ovat edellä mainitun kaltaisia, eli niihin on kärjistetysti todettuna sisältynyt tietynlainen putkinäköajattelu genren olemuksen suhteen tuottajien taholta jo alusta alkaen, niin kirjallisuuden kuin elävän kuvan puolella, on ollut suorastaan ilo havainnoida genressä parin viimeisen vuosikymmenen aikana tapahtunutta muutosta, sekä muutosta joka on parhaillaan tapahtumassa mm. tv-sarja Battlestar Galactican uusintaversio (2003) parissa.

Kirjallisuuden puolella mm. [James Triptree Jr.](#) (joka on varsinainen tapaus scifikirjallisuuden saralla!) toi erikoisilla novelleillaan ([mm. kokoelma Her Smoke Rose Up Forever](#)) välillä hyvinkin dystopista sekä feminististä näkökulmaa perinteiseen scifiin, samoin [Orson Scott Card](#) on vaikuttanut lajityypin kehitykseen paljon murtamalla ns. perinteistä hc-scifiä (hardcore scifi = keskitytään juuri niihin teknisiin asioihin, kuten avaruuteen, avaruusaluksiin, robotteihin jne.).

Genreä eri suuntiin kehittäneitä kirjailijoita on paljon (Ursula K. Leguin, Margaret Atwood, Doris Lessing, Frank Herbert jne.), ja tarkoitus on lähinnä vain todeta, että muutoksia Isaac Asimovin, Robert A. Heinleinin ja Arthur C. Clarken (scifin "kolme suurta" nimeä) aikojen ja heidän

edustamiensa (ja ehkä jossakin mielessä myös kehittämiensä) tyyliuuntien jälkeen on tapahtunut paljon – sen sijaan että alkaisin kirjailijaluetteloa tekemään. Sellaiset löytyvät Vesa Sisätön ja Toni Jerrmanin kirjoittamista *Ulkomaisia tieteiskirjailijoita 1 & 2*. kirjoista, joita voi suositella hyvinä lähdeeteoksina kaikille tieteiskirjallisuudesta kiinnostuneille.

Kirjallisuuden osalta edellä mainituissa on pääasiassa kyse aikuisten kirjallisuudesta, mutta voi sanoa että viime vuosien aikana lasten ja nuorten kirjallisuuden puolella etenkin Philip Reeve on puhallellut muutoksen tuulia kovalla kädellä scifin kentällä, tosin varmasti muitakin kirjailijoita on. Ja kuten blogissanikin on jo muutaman kerran tullut esille, muutoksia tapahtuu myös terminologian puolella, sillä nykyään sciifiin viitataan monissa paikoissa termillä spekulatiivinen fiktio – käsittääkseni lähinnä juuri siitä syystä, että vuosi vuodelta lajityyppien rajat himmentyvät ja liukuvat toistensa lomiin.

Mitä nämä muutokset sitten ovat, mitä niillä tarkoitan? Konkreettisia muutoksia ovat mm. sellaiset seikat, että tekniikan ja teknologian sijaan tarinalinjoissa keskitytään ihmisiin (=henkilöhahmoihin) sekä draamaan, mikä näkyy etenkin tv:n puolella mm. Star Trek TNG:n osalta sarjan loppukausissa, samoin Babylon 5:n osalta, ja on viime aikoina näkynyt etenkin Battlestar Galactica, jonka monet erilliset, mutta silti hienosti yhteen hitsautuvat tarinalinjat, sekä etenkin hyvin kompleksisella tasolla liikkuvat henkilöahmot ovat nostaneet genreä kerronnallisessa mielessä aivan uudelle tasolle – sille tasolle, jossa elämä "todellisuudessakin" liikkuu – sarjan dystopisesta maailmankuvasta huolimatta. Tai ehkäpä juuri siitä johtuen. Tarinan kerronnan ja henkilöahmojen yhteispelin ovat kruunanneet näyttelijäsuoritukset, jotka etenkin sarjan 4. kaudella ovat olleet sitä luokkaa, että harvoin sellaista näkee missään, edes valkokankaalla.

Yleensä ottaen muutoksia on tapahtunut siinä, että kokonaiset tarinalinjat ja niiden kertominen on noussut yksittäisten tarinoiden tilalle: mm. Star Trekin Original Series rakentui sille periaatteelle, että yhdessä jaksossa kerrottiin aina yksi tarina, ja jaksujen erilliset tarinat eivät millään muotoa muodostaneet kokonaisuutta. Tämä jatkui Star Trek TNG:n parissa, kunnes linja murtui sarjan 3. kaudella (vai oliko se 4. kauden alussa?), jolloin eräs henkilöahmo (Worf) koki henkilökohtaisen "murroksen", mm. puolisonsa kuoleman kautta, ja tätä kautta tarinalinjaan syntyi ensimmäistä kertaa jatkumo. Käsikirjoittajien joukossa oli ensimmäisiä kertoja läsnä kukapas muu kuin Ron D. Moore, joka myöhemmin käsikirjoitti myös Deep Space Ninea, ja on eräs uuden Battlestar Galactican tuottajista. Babylon 5 puolestaan mursi genererajoja juuri siinä mielessä, että koko sarja rakentuu suuren tarinalinjan varaan muodostaen yhden ison tarinan. Babylon 5 muutti genreä myös teknisen kehityksen osalta, etenkin mitä tulee erikoistehosteisiin. Babylon 5 on kuuluisa eritoten siitä, että ketkään muut kuin sarjan tuottajat eivät sarjaan aikanaan uskoneet, ja pilkkakirveiden hämmästys oli varmaan aikamoinen, kun sarja räjäytti potin scifin fanikunnan keskuudessa – Babylon 5:sta tuli menestys, ja on varmasti ollut makea tunne kirjoittaa 4. tuotantokauden viimeisen jakson lopputeksteihin seuraava kommentti: "Dedicated to all the people who predicted that the Babylon project would fail in its mission. Faith manages."

Mitä tulee Galacticaan, se realismin ja draaman taso, jolle sarjassa on hypätty, on ravistellut genreä enemmän kuin mikään muu tv-sarja koskaan: itse asiassa, näkemiini haastatteluihin perustuen, sarjan tuottajat lähtivät siitä lähtökohdasta, että BSG:n uudelleen tekemisen myötä he haluavat luoda koko tieteenpuolen uudestaan – luonnollisesti omasta näkökulmastaan katsottuna, mutta silti. Ja näin on käynytkin. Tuotantotiimi ja näyttelijäporukka jotka sarjan parissa ovat viimeiset 5-6 vuotta hääriilleet, Ron D. Moore ja David Eick päämiehinään, ovat kertaheitolla muuttaneet scifin tv-genreä etenkin kerronnallisessa mielessä: jälleen kerran on pitkä yhtäjaksoinen tarinalinja, joka ei siis enää ole uutta, mutta sen lisäksi mukaan on astunut realismi, [joka tulee esille ja jota kuvataan mm. uskonnon ja uskonnollisuuden, poliittisten näkökulmien, yhteiskunnallisten kysymysten,](#)

[valtarakenteiden, feminismin, ihmissuhdedraaman, seksuaalisuuden sekä ennen kaikkea erittäin kompleksisten eli monitasoisten ja sitä kautta siis hyvin inhimillisten henkilöhahmojen kautta.](#)

(Linkin alla mainittuja aiheita käsittelevä Mary McDonnellin [kirjallinen] haastattelu, julkaistu Texasin yliopiston Tv- ja mediakulttuurin laitoksen FlowTV -verkkojulkaisussa joulukuussa 2007.)
Ja vaikka sarjan alussa perusasetelma on militaristinen, jää tämä asetelma alun voimakkaan läsnäolon jälkeen koko ajan enemmän ja enemmän taka-alalle, 1. tuotantokauden lopusta alkaen, draaman noustessa enemmän ja enemmän päärooliin.

Lisäksi sarja teknisessä mielessä vienyt genreä eteenpäin siksi, että se on kuvattu niin sanotusti dokumenttitekniikalla: kamera kulkee eri kohtauksissa mukana aivan kuten otoksia kuvattaisiin elävän elämän tositalanteista.

Henkilöhahmojen kompleksisuudella viitataan mm. siihen, että niitä ei ole rajattu muottiin, kuten aikanaan esim. Stargate SG1:n henkilöahmoja, joista jokainen, jaksosta toiseen, suorittaa omaa tehtäväänsä oman lähes karikatyyrinomaisen henkilöahmonsensa edellyttämällä tavalla. Pitkälti samalle pohjalle henkilöahmot rakentuivat myös Star Trekissa, sekä alkuperäisessä sarjassa että TNG:ssä. Lisäksi BSG:n hahmoin liittyy sellainen piirre, että toisin kuin Star Trek TNG:ssä aikanaan, hahmot eivät todellakaan edusta "best of the best" –ajattelua, eli että he olisivat niin sanotusti ihmiskunnan parhaimmista. Galacticin kohdalla tilanne on itse asiassa juuri päinvastainen, mikä luonnollisesti osaltaan luo jännitteitä ja monimutkaisia tilanteita henkilöahmojen väleille.

Galactica on siis paukutelut viimeisen kolmen vuoden aikana kerronnallisella tasolla rikki paljon rajoja, ja kaikesta päätellen paukuttelu jatkuu viimeisen eli neljännen tuotantokauden lopulla, joka tulee televisiosta vasta joskus vuoden 2009 puolella. Kiinnostavinta on se, että monta kertaa jopa unohdan katsovani scifiä: kun sisältö ylittää "sen tietyn nerouden rajan" kerronnallisella tasolla, joka saa katsojan nauttimaan penkkiin, tai vastaavasti kirjallisuuden puolella saa silmät suorastaan liimautumaan kirja sivuille, ei genren määrittämällä/tarjoamalla viitekehyksellä ole minulle henkilökohtaisesti minkäänlaista merkitystä.

Kirjallisuuden puolella liikettä on scifin saralla tapahtunut moneen suuntaan. Suomen tilanteesta en ole kauhean hyvin perillä, koska luen mm. Porttia ja Tähivaeltajaa satunnaisesti (tilaan heti kun on mahdollista!), mutta nykyään jo pelkkä internetin olemassaolo auttaa genren seuraamista aivan valtavasti. Tosin suomeksi ilmestyvän scifikirjallisuuden kohdalla ongelma on lähinnä se, että scifiä ei juurikaan ilmesty, mikä tuntuu todella käsittämättömältä. Ei ilmesty montaakaan teosta vuodessa, ei lasten ja nuorten eikä aikuisten kirjallisuudenkaan puolella. Joten jos jotakin haluat lukea, niin ainakin Tampereella on ollut pakko suunnata Akateemisen kirjakaupan englannin kielisten kirjojen hyllyille. Tai Lukulaariin, mutta sieltä ei välttämättä uusimpia teoksia saa.

Lienee turvallista todeta, että scifissä tapahtunut muutos – kirjallisuuden osalta – viimeisen parinkymmenen vuoden aikana, on ollut siinä mielessä samanlainen kuin tv-sarjojen puolella, että kirjallisuudessa on myös siirrytty tekniikan ja teknologian kuvauksen puolelta pikkuhiljaa ihmisiin, ihmisyhteisöihin ja henkilöahmoin keskittyvään kuvaukseen, sekä nostettu yhteiskunnallisesti vaikeita asioita esille – monesti juuri etäännyttämisen keinoa hyväksi käyttäen. Philip Reeve on tässä mielessä erittäin mielenkiintoinen tapaus, sillä mies on vienyt lajia hyvin dystopiseen suuntaan, ja niin itse asiassa Anu Holopainenkin teoksessaan Molemmiin jaloin.

Molemmat kirjailijat kuvaavat yksilöä dystopisessa maailmassa, ja ennen kaikkea yksilön kehittymistä ja selviytymistä, ja sitä kuinka tämä yksilö vähitellen herää/kasvaa huomaamaan kuinka maailma onkin paljon monimutkaisempi paikka kuin mitä olisi voinut ajatella. Ja kuinka

asioiden ei välttämättä tarvitse olla niin kuin ne ovat. Reeven osalta muistan Käveleviä koneita arvioidessani tullee lausuneeksi, että Kävelevät koneet on jotakin sellaista, että sitä ei pysty luokittelemaan mihinkään genreen. No tokihan teos, sekä sen jatko-osat, ovat aivan selvästi scifiä, mutta jostakin syystä en nähnyt metsää puilta tuolloin. Minua hämmensi teoksessa em. dystopinen maailmankuva, eli se, että nuorten kirjassa kuvataan maailma niin julmetun synkkänä ja raakana paikkana. Se oli tuolloin minulle ihan uutta.

Tämä trendihän on nyt vain voimistunut, myös fantasiakirjallisuudessa - esimerkkinä mm. Suzanne Collinsin *Nälkäpelit*, joka ilmestyy WSOY:lta syksyllä 2008. Dystopiahan on sinänsä aina kuulunut sciifiin, osaltaan muodostaen sen hengen ja selkärangan. Mm. suurin osa blogimerkinnän alussa mainitsemistani lasten ja nuorten kirjoista, sekä Tohtori L – vieras kuolleesta maailmasta, josta kirjoitin keväämmällä, ovat hyvin dystopisia teoksia. Tämä muutos joka on nyt käynnissä, on siinä mielessä erilainen, että dystopian lisäksi lasten ja nuorten kirjallisuuteen on tosiaan ujuttautunut mukaan väkivaltainen piirre siinä mielessä, että väkivaltaa kuvataan paljon realistisemmin. Mistä voi luonnollisesti olla montaa mieltä.

Genre on siis kulkenut pitkän polun, ja tässähan tuli tosiaan vain hyvin pieni murto-osa siitä kaikesta mitä kentällä on tapahtunut ja mitä parhailtaan on tapahtumassa. Suurinta osaa en varmaan edes tiedä, koska informaation tulva on nykyään niin valtava, että kaikkea ei yksinkertaisesti pysty sulattamaan. Mutta tästä kaikesta pitäisi syntyä kuva – sikäli mikäli olen yhtään päässyt tavoitteeseeni – genrestä, jolla on suhteellisen putkimainen historia (putkimaisuudella viitataan edelleen lajityypin lähtökohtiin, eli avaruuteen, avaruusaluksiin ja usein myös erikoistehosteilla mässäilyyn jne.), joka on vasta viime vuosikymmenien aikana alkanut liikkua ja kehittyä eri suuntiin. Lajityyppi elää mielenkiintoista murrosaikaa – ainakin itse odotan todella kiinnostuneena mitä kaikkea tulevaisuudella on lajille tarjottavana uusien tekijöiden myötä!

Keitä genren historia etenkin kirjallisuusmielessä kiinnostaa enemmän, kannattaa vilkaista mm. yllä mainittuja **Jerrmanin&Sisätön** kirjoittamia teoksia *Ulkomaisia tieteiskirjailijoita 1 & 2*.

* Vaikuttavat yksilöt

Eräs asia joka genren kehityksen myötä ja siihen olennaisesti liittyen on kiinnostanut, on se kuinka scifin sisältä on aina löytynyt yksilöitä, jotka ovat suunnilleen yksinään saaneet lajityypissä todella suuria muutoksia aikaan. Keillä on ollut todella suuri vaikutus koko lajityypin kehitykseen – ihmisiä joilla on ollut näkemys jostakin asiasta, ja he ovat tavalla tai toisella keksineet keinon (hankkineet rahoituksen) sen toteuttamiseen: Gene Roddenberry, William Shatner (loi näyttelijänä pohjan suunnilleen koko Star Trek-saagalle), George Lucas, joka suunnilleen yksinään on muuttanut elokuvamaailmaa erittäin rajusti etenkin mitä tekniseen kehitykseen tulee ([ILM](#) ja [THX](#): ääni- ja kuvatekniikan kehitys, sekä [Lucasin yhtiö nimeltä THX](#)), Michael J. Straczynski (Babylon 5), ja nykyään Ronald D. Moore, Star Trek Next Generationin, Voyagerin ja DS9:n pitkäaikainen käsikirjoittaja sekä uuden Battlestar Galactican luoja (yhdessä David Eickin kanssa).

Nämä ihmiset, heidän työnsä ja heidän näkemyksensä siitä työstä jota he ovat tehneet (että sen tekeminen kannattaa) liittyvät olennaisesti ns. Faith manages -ilmaisuu.

*Faith manages. Jonka voinee suomentaa jotakuinkin "uskon avulla eteenpäin" tai "uskon avulla pärjää". Ja tässä ei nyt ole kysymys *uskonnosta* tai *uskonnollisuudesta*, vaan *uskosta elämään ja etenkin uskosta käsillä olevaan asiaan* – siitä että uskotaan siihen mitä tehdään:

Siitä että ne ihmiset jotka genren parissa eri puolilla maailmaa työskentelevät, kirjailijat ja ketkä tahansa jotka ammatikseen kirjoittavat erilaisia tekstejä – käsikirjoituksia, mainoksia, novelleja, romaaneja, ihan mitä tahansa – sekä ihmiset jotka tekevät töitä teknisellä puolella, kehittävät tekniikkaa, tekevät erikoistehosteita, näyttelijät jotka näyttelevät jossakin elokuvassa tai tv-sarjassa, ja yleensä ottaen koko tuotantotiimi, kaikki jotka työskentelevät eri produktioiden parissa - uskovat siihen mitä ovat tekemässä, ja ottavat työnsä vakavasti. Lähes poikkeuksetta.

Ohitse ovat ne ajat, jolloin George Lucas sai huumepäissään olevalle Carrie Fisherille selittää, että "kuule kun tämä nyt pitäisi ottaa vakavasti – että voisitko nyt edes yrittää näytellä surun murtamaa naista, jonka planeetta on juuri räjäytetty palasiksi?". (En ole varma onko juttu kaupunkilegendaa vai ei, mutta näin olen kuullut. Se ainakin pitää paikkansa, että Fisherillä oli Star Warsin aikaan huumeongelma)

Tässä on kyse myös siitä, että ne ihmiset jotka rakastavat kaikkea sitä, mitä kirjailijat ja elävän kuvan puolella tuottajaportaaseen ja konkreettisiin tuotantoryhmiin kuuluvat ihmiset tekevät ja saavat aikaiseksi, muodostavat yhteisöjä, jotka ottavat asian omakseen – ja tekevät siitä tällä tavalla omansa. Toisin sanoen myös fanit uskovat siihen mitä tuottajat tekevät, ja tätä kautta luonnollisesti ruokkivat genreä (ja siihen liittyvää kaupallisuutta). Faith manages –ajattelu tavallaan sitoo molemmat osapuolet yhteen. Tosin joskus fanit uskovat vähän liiankin fanaattisesti – en oikein tajua esim. sitä, että kun Ron D. Moore tapatti James T. Kirkin henkilöihahmon Star Trek Generations elokuvassa, pitikö sen vuoksi lähettää [miehelle tappouhkauksia](#)? (Linkki aukeaa Cornell Alumn Magazineen, juttu sivun keskellä) Eli scifin fanikuntaan liittyy potentiaalisen fanaattisuuden kautta myös ns. epäterve suhtautumistapa, joka on kieltämättä ikävää etenkin niiden henkilöiden kannalta, joihin asia saattaa elävässä elämässä konkreettisella tasolla heijastua.

*Fanit ja yhteisöllisyys

Jossakin vaiheessa keväällä kirjoitin kuinka YouTubessa vallalla oleva fanikulttuuri on hämmästyttänyt minua, lähinnä johtuen siitä että en ole koskaan tajunnut kuinka voimakasta ja etenkin yhteisöllistä fanius voi olla. Kulunut kevät onkin ollut mielenkiintoista aikaa siinä mielessä, että olen tehnyt tutkimusmatkoja monenlaisiin faniyhteisöihin, ja loppujen lopuksi (vihdoin ja viimein) tajunnut itsekin kuuluvani samaan porukkaan.

Tämä on sinänsä mielenkiintoinen tunne: olen asiaa sen kummemmin pohtimatta vuosikymmenet ollut "scifisti" ja fanittanut eri scifikirjailijoita ja tv-sarjoja, mutta en ole koskaan tätä ennen tajunnut – tai ehkä myöntänyt, ainakaan ääneen, kuinka suurelta osin olen asialle "sieluni myynyt". Johtuen paljolti siitä, että ystäväpiirissäni ei ole ollut juurikaan ketään, kenen kanssa olisin voinut näitä asioita jakaa ja keskustella niistä. Enkä ole osannut hakeutua erilaisiin yhdistyksiin tai seuroihin, koska en ole "osallistuvassa mielessä kovin seurallinen ihminen".

Olen myös miettinyt onko asia johtunut siitä, että "olisi muka nolottanut myöntää olevansa scifisti", noin niin kuin julkisesti, mutta eipä se nyt siitä ole ollut kiinni. Enemmänkin siitä että on vain ollut yksin omien ajatustensa kanssa. Joten internet on vihdoin ja viimein todellakin avannut aivan uuden ulottuvuuden omalla kohdallani, ja olen ollut hyvin onnellinen tästä asiasta – se, että tiedät tuolla jossakin olevan *hyvin* paljon ihmisiä, jotka pitävät samankaltaisista asioista, yksinkertaisesti tuntuu tärkeältä. Koska syntyy tunne siitä, että ei ole yksin. Erilaiset blogit ja sivustot luovat yhteisöllisyyden tunnetta ympäri maailmaa. Olen myös ymmärtänyt että muut fanit kokevat asian aika lailla samalla tavoin. Eikä ketään nolota, vaikka tässä aikuisia ihmisiä ollaankin.

Konkreettinen esimerkki internetin luomasta yhteisöllisyyden tunteesta faneja silmällä pitäen on mies joka säveltää BSG:n musiikit – Bear McCreary. Bear on pitänyt blogia pitkään, päivittäen sitä säännöllisesti, ja kommunikoi blogissaan kaikkien fanien kanssa tasapuolisesti silloin kun ehtii. Todella hienoa, että miehellä riittää faneillekin aikaa, koska tällaista vuorovaikutusta harvoin tapahtuu minkään tv-sarjan luojien/tuottaja-osapuolien ja fanien kesken. En laita linkkiä tähän syystä että blogissa on **isoja spoilereita** sarjan tämän hetkisen tilanteen huomioiden. Bear McCrearyn blogista kuitenkin näkee konkreettisesti sen millä tavalla internet on muuttanut maailmaa, ja etenkin fanikulttuuria – vuorovaikutuksellisuus fanien ja tuottajien kanssa on hypännyt aivan uudelle tasolle.

* Yhteiskunnalliset näkökulmat sekä yhteiskuntakritiikki

Näyttelijät Whoopi Goldberg ja Edward James Olmos puhuvat yhteiskunnallisista kysymyksistä, mm. sosiaalisesta vastuusta, joka heidän omaan työhönsä on liittynyt ja liittyy – etenkin etnisten kysymysten kautta (Whoopi Goldberg käytti haastattelussa muistaakseni termiä "racial issues"). Esimerkiksi tv-työn puolella Star Trek oli aikanaan tärkeä esimerkki siitä, että myös tummaihoisilla ihmisillä on paikka tulevaisuuden maailmassa. Tämä saattaa tuntua hassulta kommentilta, mutta hymyni hyytyi, kun katselin dokumenttia, jossa [Levar Burton ja Whoopi Goldberg puhuvat asiasta Star Trek TNG:n osalta](#) (linkki aukeaa Tuubiin, dokumenttiin joka kestää noin 6 min. Tämä haastattelu on dokumentin loppupuolella alkaen noin 3:20 kohdalta). Whoopi Goldberg puhuu mm. siitä, mikä merkitys alkuperäisessä sarjassa oli sillä, että tummaihoinen Michelle Nichols näytteli Uhuraa.

Edward James Olmos [puhuu samasta asiasta Galactican osalta](#) (linkki aukeaa Tuubiin, noin 3 min.) – kuinka joku hänen ystävänsä oli soittanut, ja kertonut veljenpojastaan joka oli alkanut itkeä ilosta Galacticaa katsottuaan: Katso äiti, me latinotkin pääsemme avaruuteen, meilläkin on tulevaisuus!

Kun asuu Suomen kaltaisessa maassa, jossa ei ole joutunut kokemaan mm. [Los Angelesissa taannoin roihunneita rotumellakoita](#), saattavat tällaiset asiat tuntua oudoilta. Itse en ollut edes tajunnut, että nimenomaan sciifiin liittyy tällainen näkökulma juuri sen kautta, että sciifi usein representoi erilaisia tulevaisuuden maailmoja/näkemyksiä tulevaisuudesta.

Koen yhteiskuntakritiikin hyvin tärkeäksi asiaksi, kunhan se vain pysyy asiallisissa mittasuhteissa – jotta voimme ja jatkossakin voimme elää nykyisen kaltaisessa suhteellisen vapaassa yhteiskuntajärjestelmässä, joka tosin ajoittain muistuttaa lähinnä näennäistä demokratiaa "oikean" demokratian sijaan" (mitä se sitten onkaan), tarvitaan myös yhteiskuntakritiikkiä – niin paljon kuin niin sanotut vallan pitäjät asiaa kavahtaisivatkin. Jos ei muuta niin juurikin siitä kyseisestä syystä.

Yhteiskuntakriittisyys on käsittääkseni aina ollut aina genren ytimessä – muodossa tai toisessa: kuvataan yhteiskuntia koskevia murroksia yksilöiden kautta (Asimov: Säätio -sarja), tai yksilöä joka tekee työnsä, mutta joutuu sitä kautta muun yhteiskunnan kanssa konfliktiin (Blade Runner, Philip Reeve Nälkäisten kaupunkien kronikat, Tomin henkilöhahmo), tai yksilö, joka alkaa kyseenalaistaa sitä mitä "todellisuudessa" tapahtuu (Matrix), ja niin edelleen. Monesti kyseessä ovat eräänlaiset laitapuolen kulkijat, joiden näkökulmasta asioita kuvataan, ja jotka syystä tai toisesta joutuvat ratkaisevaan rooliin tapahtumien kulussa.

Yhteiskuntakriittisyyteen liittyen Battlestar Galactica on äskettäin ilmestynyt [University of British Columbian tutkijoiden editoima esseekokoelma](#) "Cylons in America", jossa pohditaan mm. BSG:n ajankohtaisuutta sarjan tematiikan osalta ja etenkin tematiikan mahdollista samankaltaisuutta suhteessa "oikeaan elämään ja maailman tapahtumiin", kuten Irakin sotaan,

Lisäksi esseekokoelmassa käsittääkseni pohditaan myös sitä, kuinka scifi palvelee etäännyttämisen kautta sellaisten vaikeiden aiheiden esille nostamista (kuten terrorismia ja sitä kuinka monimutkainen kysymys terrorismi on), joita ei esim. realistisissa amerikkalaisessa sarjoissa nosteta (tai voida nostaa) esille. Etäännyttämällä tarkoitetaan mm. sitä, kuinka juuri scifissä pystytään tarttumaan esim. hyvinkin vaikeisiin (terrorismi, itsemurhapommitukset, abortti) asioihin kuvaamalla niitä ympäristössä joka on normaalista poikkeava, kuten BSG:ssä. "Science fiction allows people sitting around their living rooms to have conversations about things that are normally not allowable in polite discourse," says Potter (haastattelu löytyy edellisestä linkistä).

Henkilökohtainen "suosikkini" on kuitenkin tämä: väistämätön kysymys siitä, kuinka tv-sarjasta, ja etenkin scifigenreen kuuluvaa sellaista voidaan tutkia akateemisella tasolla: ["Wait a second, isn't BSG science fiction?"](#)

Se missä vaiheessa voidaan puhua yhteiskunnallisesti kantaa ottavista teoksista eri taiteen saroilla, on vaikea osa-alue, eikä taidetta mielestäni pitäisi leimata yhteiskunnallisesti kantaa ottaviksi kovin kepein perustein: tulkintakysymykset ovat vaikeita, lähinnä veteen piirrettyjä viivoja, ja kukin katsoja tulkitsee taideteosta omista lähtökohdistaan, ja mahdollisesti hyvinkin erilaisista konteksteista käsin. Kuitenkin asia on käsittääkseni yleisesti ottaen niin, että scifiä on käytetty ja käytetään yhteiskuntakritiikin välineenä. Scifi voidaan nähdä myös sosiologisen tutkimuksen kannalta hyvin kiinnostavana osa-alueena juuri sellaisten aiheiden vuoksi, joita scifin tarjoaman viitekehyksen kautta uskalletaan ottaa esille, ja realistisessa viitekehyksessä välttämättä taas ei: tämä tuli hyvin esille aikaisemmin mainitussa Mary McDonnellin haastattelussa, jonne vielä [linkki tässä](#). Haastattelussa käy muuten ilmi, että Mary McDonnellin sisko Judith McDonnell on sosiologian professori, Maryn puhuessa siitä kuinka siskon kanssa käydyt keskustelut ovat antaneet monenlaista näkökulmaa näyttelijän työhön.

*Joten - huomioiden genren historian, kehityksen ja ennen kaikkea sen kompleksisuuden tason jolle genre on vähitellen, aika lailla yksipuolisista lähtökohdista syntyneenä, taiteen eri osa-alueilla hypännyt, ja sen kompleksisuuden tason jonka se on myös katsojien ja vastaanottajien taholla saavuttanut, minun on vaikea ymmärtää sitä, että joku voi pitää scifiä lapsellisena tai nolona asiana. Tai "ei-vakavasti otettavana" asiana – etenkin siinä kaupallisessa maailmassa jossa nykyisin elämme: kaupallisuuden huomioon ottaen asiaan liittyy myös se näkökulma, että scifillä ja etenkin siihen liittyvillä oheistuotteilla tehdään paljon rahaa. Kuten myös fantasiallakin – niin kirjallisuudessa kuin elävän kuvan puolellakin. Rehellisesti voin sanoa, että enemmän nolottaa niiden ihmisten puolesta jotka näin ajattelevat, koska oman kokemukseni perusteella heidän näkökulmansa perustuu useimmiten pelkkään tietämättömyyteen, mistä huolimatta he muodostavat genrestä jyrkän jyrkkiä – yleensä negatiivisia – mielipiteitä. Täysin käsittämätön suhtautumistapa asiaan kuin asiaan.

* Loppupeleissä tässä kaikessa eli tieteisgenressä on hyvin usein kysymys ihmisyyden hahmottamisesta: millä eri tavoilla ihmisyyden voi nähdä? Minkälaisista näkökulmista ihmisyyttä voi tarkastella, kun käytetään jonkinlaista teknologista viitekehystä apuna? Kuinka yksilöä tai hänen asemaansa kuvataan – suhteessa muihin yksilöihin tai muuhun yhteiskuntaan? Tiede ja teknologia ja niiden käyttö ihmisyyden kuvauksen apuvälineenä – tai viitekehysenä – antaa hyvin tehdyissä ja toteutetuissa produktioissa vain ja ainoastaan lisää syvyyttä erilaisille kuvauksille ja tarinoille, jotka tieteen kautta sijoittuvat jollekin scifin saralle. Tarinoille, jotka kertovat ihmisyydestä ja inhimillisyydestä.

Näin tällä kertaa, kohti ensi viikonlopun Finnconia. Ja mikä vielä parempaa, kohti tapahtumaa jota olen tässä kohta vuoden malttamattomana odottanut – viime kesänä sovimme ulkomailla asuvan

ystäväni kanssa, että vietämme kesällä 2008 tapahtumaa, joka on nimetty Galacticoniksi: vietämme viikonlopun maalla Battlestar Galactican parissa. Kyllä – kaksi yli 30v. naista voivat olla kiinnostuneita [jostakin tällaisesta](#) (joka on vain asian yksi puoli). Siinähan asian kauneus osaltaan piileekin. ;)

(Huumorilla immeiset, huumorilla... ;)